

47054204 : สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

คำสำคัญ : อัตลักษณ์แห่งเรือนพื้นถิ่นอีสานสู่แนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย

วิทยานิพนธ์ : อุตสาหกรรมแห่งเรือนพื้นถิ่นอีสานสู่แนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย. อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ : อาจารย์ ดร.อภิรดี เกษมสุข. 213 หน้า.

จุดประสงค์ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้เพื่อศึกษาแนวความคิดการออกแบบสถาปัตยกรรมประเภทที่อยู่อาศัยของชาวอีสาน โดยกำหนดกรอบการศึกษาจำเพาะเรือนพื้นถิ่นอีสานในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ หมู่บ้านคันธาร์ ต.คันธาร์ อ.กันทรวิชัย หมู่บ้านหนองเขื่อนช้าง ต.ท่าสองคอน อ.เมือง, ต.หนองซอน อ.เชียงยืน และหมู่บ้านห้วยหิน ต.นาเชือก อ.นาเชือก ที่ปลูกสร้างตามวิถีการดำรงชีวิตและจิตวิญญาณของชาวอีสานก่อเกิดอัตลักษณ์อันมีความหมายตามครรลองของคนอีสานสืบทอดมายังคนรุ่นหลัง ซึ่งปัจจุบันหลงเหลือจำนวนน้อยที่จะคงความเป็นอีสานโดยแท้ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมทำให้เรือนพื้นถิ่นอีสานนั้นกำลังจะถูกรื้อถอนโดยปราศจากความเข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญาแห่งตน วัตถุประสงค์สำคัญของการศึกษา เน้นศึกษาประเด็นเรื่อง การศึกษาการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ของชาวบ้าน คติความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สอยที่วางในเรือนพื้นถิ่นอีสานรวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับบ้านเรือนตามปัจจัยแวดล้อมที่เปลี่ยนไปในกระแสปัจจุบัน

ขั้นตอนในการศึกษานั้นเน้นการสำรวจภาคสนาม โดยการเก็บข้อมูลของบ้านเรือนจากแหล่งปลูกสร้างเป็นสำคัญ ประกอบกับการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งมีการศึกษาข้อมูลจากเอกสารร่วมด้วย แล้วนำมาวิเคราะห์ตามหลักพื้นฐานทางสถาปัตยกรรมเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการพัฒนาแนวความคิดทางสถาปัตยกรรมเพื่อเป็นแนวทางสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่สามารถแสดงออกถึงเอกลักษณ์แห่งเรือนพื้นถิ่นอีสานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันก็สามารถรักษาและสืบทอดเอกลักษณ์ท้องถิ่นด้วย

ข้อสรุปของการศึกษาคือ เรือนพื้นถิ่นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าที่ควรกลับไปมองถึงคุณค่าและความหมายของเรือนพื้นถิ่นในอดีต เพื่อนำมาสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและมีความน่าสนใจในมุมมองที่ร่วมสมัย ซึ่งสามารถตอบสนองต่อปัจจัยทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมในปัจจุบันได้ ด้วยลักษณะการคิดและกลวิธีในการคลี่คลายการออกแบบเรือนอีสานร่วมสมัยโดยยึดหลักการของการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้สัมพันธ์กับสิ่งที่กำลังเป็นอยู่ ไม่คำนึงถึงหรือยึดติดเพื่อให้เห็นอดีตมากเกินไป และไม่ละทิ้งรูปแบบความเป็นอีสานที่มีมาแต่ดั้งเดิม แต่สร้างสรรค์อีกหนึ่งความเป็นอีสานที่อยู่บนภูมิความคิดใหม่ แทรกตัวเข้าด้วยความอ่อนน้อมอย่างมีกาลละและเทศะต่อธรรมชาติและบริบทของสิ่งแวดล้อมที่สามารถสร้างสรรค์ความคิดต่อเนื่องไปยังสมัยต่อไปได้ อีกทั้งเพื่อเป็นอนุสรณ์คอยกระตุ้นเตือนให้รำลึกถึงคุณค่าของสถาปัตยกรรมอันเป็นมรดกล้ำค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสืบไป

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2550

ลายมือชื่อนักศึกษา .....

ลายมือชื่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ .....

47054204 : MAJOR : ARCHITECTURE

KEY WORD : THE IDENTITY OF ESAN VERNACULAR HOUSE APPROACH TO CONTEMPORARY ARCHITECTURE

TITIYA PAKDEESUWAN : THE IDENTITY OF ESAN VERNACULAR HOUSE APPROACH TO CONTEMPORARY ARCHITECTURE. THESIS ADVISOR : APIRADEE KASEMSOOK Ph.D. 213 pp.

This research aims to study the conception of architectural design of the Northeastern (Esan) vernacular houses focused on the areas of Mahasarakham province namely Khuntar village, Khuntar sub-district, Kantharawichai district, Nhongkhaunchang village, Tasongkon sub-district, Muang district, Nongzon sub-district, Chiang Yuen district and Huayhin village, Nachueak sub-district, Nachuak district. The house sites of selected areas inherited as the folkway of living and spirit of their descent demonstrate their genuinely unique characteristics which hardly remain until now.

In addition to the rapidly social changes reflect to the Esan traditional dwelling houses dismantled without the comprehension of their own valuable wisdom.

The main purpose emphasizes the study of the settlement, the architectural character, the creative wisdom of indigenous people, the way of belief, the traditional and cultural space application in their houses, including of the altered houses affected by the modification of its environmental factors.

In doing this research, the researcher gathered data from various houses sites by field survey, observation, interview local villagers as well as relevant documents undertaking, respectively. Subsequently, all information was analyzed based on the basic principles of architecture. The study approaches the method of development of architectural conception in order to fit harmoniously both the architecture of Esan typical house and the way of their lives at present.

In conclusion of this study, the perception of the valuable and meaningful formerly vernacular house which is the cultural heritage results to creative typical local and contemporary architecture responded by cultural and currently environmental factors. Thus, the method of design and solution of the contemporary architecture of Esan house is an attempt to combine the creative style with present living conditions; without a strong presence of traditional style. In other words, the Esan unique style should be created basis on the initiative wisdom and go through its particulars humbly and continuously. Therefore, the vernacular architecture as the precious cultural heritage values to commemorate for the people in the next generation.

Department of Architecture Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2007
Student's signature.....
Thesis Advisor's signature.....

Titiya P.
Asasornjorn

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องอัตลักษณ์แห่งเรือนปั้นถั่วอีสานสู่แนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัยฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ ผศ.ดร. อภิรดี เกษมสุข อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้คำปรึกษาอันเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด และบุคคลที่ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งคือ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ อรศิริ ปาณินท์ รองศาสตราจารย์ระ อินพันทัง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ต้นข้าว ปาณินท์ และอาจารย์ประจำวิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ท่านอื่น ๆ ที่ได้สละเวลาในการให้ความรู้และแง่คิดในมุมมองใหม่อันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ นอกจากนี้ขอขอบคุณ คุณวิทยา วุฒิโรตส ที่อนุเคราะห์หนังสือเกี่ยวกับวัฒนธรรมอีสาน พร้อมทั้งยังสละเวลาให้ความช่วยเหลือในการหาข้อมูลภาคสนาม และขอขอบคุณ คุณยายเลียบ ล่ามณี คุณสุรศักดิ์ นานนท์ คุณป้าเกษมศรี และคุณแม่ดอกไม้ แสนบุญ เจ้าของเรือนอีสานที่ได้ไปทำการศึกษากرณีศึกษา รวมทั้งกำลังใจและแรงผลักดันจาก คุณฉลอง ชื่นบุญ คุณศิริโสภา ดวงสุพรรณ คุณวาริณี ดวงอ่อนนาม คุณนภณเรศ ยุทธกรณกิจ และเพื่อน ๆ รุ่น 5 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่าน

ท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และครอบครัวภักดีสุวรรณทุกท่าน รวมทั้งเพื่อน ๆ และบุคคลที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ซึ่งไม่สามารถกล่าวถึงได้ทั้งหมดในที่นี้ ที่คอยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี